Adrian MIHALACHE

Un Inchizitor plictisitor

Nu se înțelege prea bine de ce regizorul Kama Ginkas se consideră un „provocator". Spectacolul *Călugărul negru*, după Cehov, văzut în Festivalul Național de Teatru, era mai curând subtil decât şocant. Tot cu acest prilej şi în aceeaşi regie, Teatrul *Noua Generație* din Moscova a prezentat ***Un poem ridicol***, o dramatizare după fragmentul *Marele Inchizitor* din romanul Frații Karamazov al lui Dostoievski.

Cu riscul de a părea eu însumi mai provocator decât Ginkas, nu pot decât să-mi exprim uimirea față de interesul regizorilor pentru acest text. L-am ascultat pe Patrice Chéreau citindu-l cu o expresie reculeasă, parcă absorbit în profunzimea ideilor pe care le enunța. Peter Brook l-a pus în scenă într-o regie minimalistă, supunându-şi actorul unui efort de memorizare, mai curând inutil. Regia lui Ginkas vrea să dea textului anvergură, punându-l în contextul romanului şi introducând multă figurație. Ivan începe prin a-şi prezenta compunerea lui Alioşa, apare Inchizitorul care preia discursul, în timp ce tot felul de amărâți şi obidiți se înghesuie pe scenă, ilustrând în mod redundant ce ni se spune.

Fragmentul este o colecție de naivități cu pretenții filosofice. În contextul romanului, el este important pentru că întregeşte portretul intelectual al lui Ivan. Cenzura vremii l-a eliminat din prima ediție, următoarele incluzându-l ca *Addenda* la roman. Rezultatul este că, preluat de sine stătător, pare profesiunea de credință a lui Dostoievski însuşi, ceea ce nu e cazul. Ideea că Mântuitorul, dacă ar reveni printre oameni, ar fi răstignit a doua oară, chiar de către mai marii Bisericii Sale nu este deloc paradoxală. Orice religie, odată instituționalizată, pune pragmatismul mai presus decât focul sacru. Fiorul mistic al întemeietorilor se risipeşte, iar grijile legate de organizare devin prioritare. Creştinismul pune libertatea persoanei umane mai presus de toate valorile („*Adevărul vă va face liberi*", spune Evanghelia). Asumarea libertății este, însă, dificilă, astfel încât ea este deseori sacrificată pentru securitate şi comoditate. Tezele Inchizitorului sunt cele ale oricărui conducător care-şi propune să raționalizeze fericirea poporului său.

Igor Iasulovich a binemeritat toate aplauzele, el fiind un mare actor, reprezentant al celei mai bune tradiții din şcoala dramatică rusă. A jucat în condiții grele, cu mari dureri claviculare, în urma fracturii întâmplate la spectacolul *Călugărul negru*. De fapt, accidentul putea fi uşor evitat dacă regizorul nu l-ar fi pus să facă sărituri perfect inutile. Iasulovich nu s-a cruțat, s-a cățărat chiar pe scară, cu un televizor în brațe. De altfel, între imaginile scenice, cea a răstignirii cu televizorul montat pe cruce este dintre cele mai reuşite. Cu tot respectul pentru marele lui talent şi pentru profesionalismul său fără cusur, stilul de interpretare mi se pare cam vetust. Acelaşi lucru se poate spune despre interpreții lui Ivan şi Alioşa, respectiv Nikolai Ivanov şi Andrei Finiagin. Ei se înscriu perfect în orizontul de aşteptare al publicului care merge să vadă un spectacol rusesc. Joacă foarte bine, exact în acelaşi fel în care joacă – tot foarte bine – alți nenumărați actori ruşi. Ca termen de comparație, *Furtuna* lui Ostrovski, interpretată de actorii Teatrului „Puşkin" din Magnitogorsk, în regia lui Lev Erenburg, era un spectacol mult mai incitant, pentru că surprindea prin originalitate şi nuanțe neaşteptate.

Kama Ginkas şi-a intitulat dramatizarea *Un poem ridicol*. Dacă a făcut-o conştient de şubrezenia textului, ar fi trebuit să pună în montare un strop de derizoriu. N-a făcut-o, de aceea titlul se cam potriveşte spectacolului. Ce să-i faci, *nomen est omen*.